

комунікацій. URL: <https://spravdi.gov.ua/mediagramotnist-yak-klyuch-doborotby-z-rosijskoju-propagandoju-vyklyky-ta-rishennya-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 13.10.2025).

4. Примаченко О. Роль медіа в комплексному впливові історії на суспільство. *Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки*. 2022. № 30. С. 74–82. URL: <https://doi.org/10.30970/phs.2022.30.9> (дата звернення: 13.10.2025)

5. Російська пропаганда розпалює антиукраїнські настрої, поширює дезінформацію по всій Центральній Європі. *Гвара Медіа*. URL: <https://gwaramedia.com/rosijska-propaganda-rozpalyue-antiukraїнski-nastroi-ta-poshiryue-dezinformacziyu-po-vsij-czentrалnij-evropi/> (дата звернення: 13.10.2025).

6. Україна ефективно протидіє російській дезінформації – Рада національної безпеки і оборони України. *Рада національної безпеки і оборони України*. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5710.html?PRINT> (дата звернення: 13.10.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-126>

Покідько К. П.,

магістрантка спеціальності Середня освіта.

Англійська мова та література

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГІГІЄНИ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій усі верстви населення зазнають деструктивного інформаційно-психологічного впливу, однак найбільш уразливими є учні [3]. З одного боку, це покоління зростає у цифровому середовищі, де природно сприймає й активно використовує інформаційні потоки, часто у надмірних обсягах [1]. Вони постійні користувачі Інтернету та рушійна сила поширення соціальних мереж. З іншого боку, через вікові психологічні особливості та брак життєвого досвіду учні відзначаються довірливістю, несформованим світоглядом і морально-етичними цінностями, що робить їхні життєві орієнтири вразливими до зовнішніх впливів і змін [3]. Саме тому вони є найбільш чутливою групою до різних інформаційних впливів.

Психологічний портрет учнівської молоді є досить суперечливим. Представники цього покоління відзначаються підвищеною самопевненістю, зокрема у користуванні мережею Інтернет. Вони часто не помічають фейковий або маніпулятивний контент, довірливо й безвідповідально ставляться до встановлення чи тестування різних цифрових додатків, без вагань надаючи доступ до особистих даних (телефону, електронної пошти, фотографій, текстів, геолокації тощо). Висока суб'єктивна оцінка власної компетентності у використанні Інтернет-технологій різко контрастує з реальністю: офіційні інституції (МВС, СБУ та ін.) фіксують значну кількість випадків потрапляння учнівства під інформаційний вплив, кібер-шахрайства та неусвідомленого поширення фейкового контенту. Це засвідчує низький реальний рівень сформованості їхніх навичок інформаційної гігієни.

Під інформаційною гігієною будемо розуміти галузь знань, яка досліджує закономірності впливу інформації та інформаційних технологій на психічне, фізичне та соціальне здоров'я окремої людини та суспільства в цілому [2]. Усвідомлюючи сутність інформаційної гігієни як наукової дисципліни, дослідники зазначають, що її опанування передбачає навички медіаграмотності, інформаційних звичок і поведінки; забезпечення безпеки та захисту інформаційного простору; формування інформаційно-психологічної стійкості та протидії негативним впливам; розвиток стійких ціннісних орієнтацій; підтримання психологічного та фізичного здоров'я. Отже, виділимо провідні навички інформаційної гігієни: 1) навичка відрізнити факт від судження; 2) навичка виявити маніпулятивний контент; 3) навичка ідентифікувати фейкову інформацію; 4) навичка перевіряти надійність та авторитетність джерел інформації, зокрема сайту; 5) навичка захистити персональні дані.

Слід зазначити, що формування навичок інформаційної гігієни має відбуватися не лише в межах курсу інформатики, де відповідні теми передбачені навчальними програмами, а й у рамках інших навчальних дисциплін, зокрема зарубіжної літератури. Цей процес повинен бути системним, а не фрагментарним. Згідно з Державним стандартом профільної середньої освіти [4], інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для особистого розвитку та комунікації; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні, особистому та суспільному житті, дотримуючись принципів академічної доброчесності. У контексті мовно-літературної освітньої галузі зміст цієї компетентності уточнюється через такі уміння, як розпізнавання маніпулятивних технологій та ефективне протистояння їм, а також використання комунікативних стратегій для нейтралізації деструктивних і маніпулятивних впливів. Серед наскрізних умінь, що формуються в межах ключових компетентностей, особливу увагу

приділяють здатності критично та системно мислити. Це проявляється у вмінні визначати характерні ознаки явищ, подій і ідей, встановлювати їхні взаємозв'язки; аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів; враховувати протилежні точки зору та контраргументи; відокремлювати факти від їхніх інтерпретацій; розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси та методи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації.

Відповідно до виділених нами провідних навичок інформаційної гігієни запропонуємо приклади завдань із зарубіжної літератури для їх формування.

Завдання для формування навички відрізнити факт від судження. Під час аналізу статті чи рецензії на художній твір учні мають виділити речення, що містять факти (дата написання, сюжетні події) та судження (оцінки, емоційні вислови).

Завдання для формування навички виявити маніпулятивний контент. Запропонувати учням фрагменти рецензій, рекламних текстів або коментарів у соцмережах літературного змісту і попросити визначити, де використано маніпуляції (емоційні заклики та заголовки, перебільшення, використання мови ворожнечі, навішування ярликів, неетичні висловлювання, дискредитація, наявність думки, оцінки, припущення, але не факту).

Завдання на формування навички ідентифікувати фейкову інформацію. Запропонувати учням кілька статей (одна реальна, інша сфальсифікована), пов'язаних із відомими письменниками чи літературними подіями. Учні мають виявити «фейк». Для аналізу статті слід визначити його тип повідомлення (факт чи судження), з'ясувати мету повідомлення та оцінити, кому воно може бути вигідним, перевірити наявність емоційного впливу та можливих маніпулятивних прийомів, а також виявити помилки чи некоректності у тексті.

Завдання для формування навички перевіряти надійність та авторитетність джерел. У продовження виконання попереднього завдання важливо співвіднести подані дати та події для перевірки логічної послідовності, визначити автора повідомлення (реальна людина чи бот), оцінити репутацію першоджерела, зокрема чи є це офіційний сайт, «жовта» преса чи фейковий ресурс, і перевірити наявність посилань або джерел, що підтверджують представлену інформацію [5].

Завдання для формування навички захистити персональні дані. Учитель пропонує учням переглянути навчальне відео на платформі «Всеукраїнська школа онлайн». Оскільки для доступу до ресурсу учень повинен попередньо зареєструватися, доцільно обговорити з учнями, які персональні дані можна вводити безпечно, а які можуть становити ризик для їхньої безпеки.

Спостереження за учнями показали, що більшість із них не завжди здатні відрізнити факт від судження, схильні довіряти дезінформації та поширювати фейковий контент. Вони не мають сформованої звички перевіряти інформацію на достовірність і володіють лише поверхневими знаннями про роботу алгоритмів пошуку та функціонування соціальних мереж. Крім того, учні характеризуються недостатнім самоконтролем і низькою психологічною стійкістю під час перебування в інформаційному середовищі, мають низький рівень усвідомлення важливості захисту особистих даних і можуть несвідомо сприяти злочинним діям, ділитися особистою інформацією, не усвідомлюючи можливих наслідків. Одним із ефективних шляхів вирішення проблеми формування навичок інформаційної гігієни є системне інтегрування відповідних елементів у освітній процес закладів загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Neha S., Kevin B., Rani T. Technological Perspectives of Education for Generation Z and Generation Alpha. *Utkal Historical Research Journal*, 2021. V. 34(III). P. 153. <https://ssrn.com/abstract=4416901>.
2. Rudenko Yu., Drushlyak M., Naboka O., Proshkin V., Semikhina O. Special course on information hygiene as a tool for developing youth's ability to resist informational influences. Smyrnova-Trybulska E. (ed.). *E-learning in the Transformation of Education in Digital Society*. 2022. V. 14. P. 268–287. <https://doi.org/10.34916/el.2022.14.20>.
3. Usta-Azizova D., Akhmedova M., Muhammadiev N., Khudoiberdiev A. Innovative mechanisms for protecting youth from global information attacks. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 2022. V. 14, No. 01. P. 2842–2844. <https://doi.org/10.9756/INT-JECSE/V14I1.339>.
4. Державний стандарт профільної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.10.2025р).
5. Руденко Ю. О., Друшляк М. Г., Шамо́ня В. Г., Острога М. М., Семеніхіна О. В. Розвиток здатності студентської молоді протистояти інформаційним впливам. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2023. Т. 94, №2. С. 54–71. <https://doi.org/10.33407/itlt.v94i2.5162>.